

Prológ

Malí chlapci si isto vedia predstaviť lepšie miesto na potulky ako daždivé zimné ulice Dublinu, no tomu konkrétne asi počasie nevadilo, keďže pritískal nos na výklad očarujúceho kníhkupectva. Vnútri sa ligotali svetielka a farebné obálky kníh plných neodolateľných dobrodružstiev k nemu priam natáhovali ruky. Výklad obsahoval množstvo drobných darčiekov a čačiek – miniatúrne teplovzdušné balóny sa takmer dotýkali stropu a hracie skrinky s mechanickými vtáčikmi a kolotočmi sa otáčali a jemne cinkali. Pani vnútri si ho všimla a zakývala mu. Chlapec pokrútil hlavou a jemne sa začervenal.

„Prídem neskoro do školy,“ naznačil perami cez sklo.

Prikývla a usmiala sa. Vyzerala celkom priateľsky.

„Tak len na minútku,“ rezignoval napokon, keď tri dlhé sekundy odolával pokušeniu vojsť.

„Len na minútku,“ zopakovala pani za pultom, zatiaľ čo z veľkej krabice vyberala ďalšie knihy. Letným pohľadom prebehla po chlapcovej rozgajdanej košeli, rozdielnych ponožkách a strapých vlasoch, ktoré sa už nejaký čas úspešne vyhýbali hrebeňu.

V duchu sa pousmiala. Opalinino kníhkupectvo priťahovalo deti ako magnet.

„Do ktorej triedy chodíš?“

„Do tretej, U svätého Ignáca,“ odvetil a natáhal krk za drevenými lietadielkami zavesenými na stropných trámoch.

„A páči sa ti tam?“

Pri tej myšlienke posmešne odfrkol.

Nechala ho listovať v starej knihe o kúzelníckych trikoch, no onedlho pristúpil k pultu a obzeral si rozložené papiere.

„Ak chceš, môžeš mi pomôcť. Chystám pozvánky na krst knihy.“

Pokrčil plecami a s trochu prehnaným nadšením napodobňoval paniu, ktorá vkladala listy do obálok. Chlapec od námahy zvrátil nos, až to vyzeralo, že pehy sa mu z neho rozšírili až na líca.

„Čo znamená slovo Opaline?“ vyzvedal, pričom doň vložil o slabiku navyše.

„Opaline je meno.“

„Vaše meno?“

„Nie, ja sa volám Martha.“

Videla, že také vysvetlenie mu nepostačí.

„Ak máš chuť, môžem ti o nej porozprávať príbeh. Tiež veľmi nemusela školu. Ani pravidlá.“

„A nerada robila, čo jej prikázali?“ nadhodil.

„Ó, to už vôbec nie.“ Martha sa potmehúdsky usmiala. „Tu máš, nastrkaj zvyšok listov do obálok a ja nám zatiaľ uvarím čaj. Dobrý príbeh sa vždy začína čajom.“

Prvá kapitola

OPALINE

Londýn 1921

Prebehla som prstami po chrbte knihy a jej vrúbkovaný vzor ma ukotvil v niečom hmatateľnom – v niečom, čomu som verila viac ako fikcii, ktorá sa odohrávala priamo predou mnou. Mala som dvadsaťjeden a matka sa rozhodla, že nadišiel čas vydať ma. Môj brat Lyndon mi dvakrát nepomohol a našiel nejakého tučmáka, ktorý práve zdedil rodinný podnik – tuším niečo dovážal z akéhosi vzdialeného kúta sveta. Sotva som počúvala.

„Žena v tvojom veku má len dve možnosti,“ vyhlásila matka, kladúc šálku s tanierikom na stolík vedľa kresla. „Buď sa vydá, alebo si nájde miesto v súlade so svojím postavením.“

„Postavením?“ zopakovala som nedôverčivo. Pohľad mi padol na olupujúcu sa farbu a vyblednuté záclony v salóniku a musela som obdivovať jej márnivosť. Vzala si muža s nižším postavením, a aby na to náhodou nezabudol, často mu to pripomínala.

„Musíš to robiť práve teraz?“ osopil sa Lyndon na pani Barrettovú, našu slúžku, ktorá v tej chvíli vymetala popol z kozuba.

„Pani si želala oheň,“ vyslovila bez náznaku rešpektu. Pracovala u nás odjakživa a poslúchala len matku. K nám ostatným sa správala ako k lacným podvodníkom.

„Faktom je, že sa musíš vydať,“ opakoval Lyndon ako papagáj a krivkal cez izbu opretý o vychádzkovú palicu. Bol odo mňa o dvadsať rokov starší. Celú pravú časť tela mu vo vojne zmrzачil šrapnel a brat, ktorého som poznala, zostal pochovaný tam niekde na flámskom poli. V očiach sa mu zračili hrôzy, ktoré mi vždy naháňali strach, a aj keď som si to len nerada priznávala, časom som sa ho začala báť. „Je to dobrá partia. Otcov dôchodok matke sotva stačí na chod domácnosti. Je načase, aby si vytiahla nos z kníh a čelila realite.“

Knihu som stisla ešte silnejšie. Vzácné prvé americké vydanie *Búrlivých výšin*¹, darček od otca, po ktorom som zdedila aj lásku k čítaniu. Knižku viazanú v plátne som nosila so sebou ako talizman. Na chrbte mala zavádzajúci pozlátený nápis „od autora *Jane Eyre*“. Narazili sme na ňu úplnou náhodou na blšom trhu v Camdene (naše malé tajomstvo, ktoré sme nikdy nemohli prezradiť matke). Neskôr som zistila, že Emilin anglický vydavateľ odsúhlasil chybu úmyselne, aby vyťažil z komerčného úspechu *Jany Eyrovej*. Kniha nebola v dobrom stave – plátno na rohoch sa ošúchalo a zadnú obálku hyzdil škrabanec v tvare písmena V. Strany vypadávali, lebo nitky, ktoré ich držali pohromade, sa vekom a používaním opotrebovali. Ale všetky tie nedokonalosti vrátane cigarového smradu, ktorý sa dvíhal zo stránok, pre mňa fungovali ako stroj času. Možno vtedy sa v pôde môjho srdca uchytili prvé semenka. Kniha je vždy iná, ako sa zdá. Otec asi dúfal, že záľuba v knihách vo mne vzbudí záujem o vzdelanie, no vďaka nej som školu práveže nenávidela ešte viac. Väčšinou som žila s hlavou v oblakoch a každý večer som utekala

*Pozn. prekl.: V románe sa spomína veľa kníh, z ktorých väčšina vyšla aj v slovenskom preklade. Niektoré však nie a tie uvádzame aj v pôvodnom názve, aby si ich čitatelia mohli v prípade záujmu vyhľadať.

zo školy domov a prosila otca, aby mi čítal. Pracoval ako štátny úradník, bol čestný a rád sa učil. Vždy hovorieval, že knihy sú viac ako len slová na papieri – slúžia ako brány do iných svetov, iných životov. To jemu vďačím za to, že som sa zaľúbila do kníh a do šírych svetov, ktoré ukrývali.

„Ak nakloníš hlavu a započúvaš sa,“ prezradil mi raz, „začuješ, ako staré knihy šepkajú svoje tajomstvá.“

Na policičke som našla starodávnu knihu v jahňacej koži, ktorej stránky zafarbil zub času. Pritisla som si ju k uchu a zažmúрила oči. Predstavovala som si, že sa dozviem všetky dôležité tajomstvá, ktoré sa mi autor snažil prezradiť. Ale nič som nepočula, aspoň nie slová.

„Čo počuješ?“ vyzvedal.

Vyčkávala som a dovolila zvuku naplniť mi uši.

„More!“

Zvuk prechádzal cez stránky, akoby som si k uchu priložila mušľu. Otec sa usmial a pohladil ma po líci.

„Ony dýchajú, otecko?“ chcela som vedieť.

„Áno,“ potvrdil, „príbehy dýchajú.“

Keď otecko v roku 1918 napokon podľahol španielskej chrípke, celú noc som pri ňom sedela a čítala mu obľúbenú knihu *David Copperfield* od Charlesa Dickensa. Naivne som dúfala, že tie slová ho privedú späť k životu.

„Odmietam si vziať muža, ktorého som nikdy nestretla, len aby som finančne pomohla rodine. Celá tá myšlienka je absurdná!“

Pani Barrettová pustila kefu a cvendžanie kovu dopadajúceho na mramor skrivilo črty bratovej tváre. Neznášal hlasné zvuky.

„Okamžite vypadni!“

Tá chuderka mala boľavé kolená a chvíľu sa nedokázala postaviť. Keď sa jej to napokon podarilo, opustila miestnosť. Nikdy nepochopím, ako sa dokázala prinútiť netresnúť za sebou dverami.

Pokračovala som v sebaobrane: „Ak pre vás predstavujem také bremeno, jednoducho sa odsťahujem!“

„Prosím ťa, a kam by si šla? Veď nemáš peniaze,“ upozornila ma matka. Už mala po šesťdesiatke a o mojom príchode na svet stále hovorila ako o „malom prekvapení“. To by možno znelo celkom milo, keby mala prekvapenia rada. Vyrastala som v dome starších ľudí, a to len posilnilo moju túžbu oslobodiť sa a zažiť moderný svet na vlastnej koži.

„Mám priateľov,“ nástojila som. „Mohla by som si nájsť prácu.“
Matka zhíkla.

„Bodaj ťa, ty jedna nevďačnica!“ zavrčal Lyndon, a keď som chcela vyskočiť zo stoličky, schmatol ma za ruku.

„To bolí!“

„A bude ťa to bolieť ešte viac, ak nebudeš poslúchať!“

Pokúsila som sa mu vytrhnúť, no držal ma pevne. Pozrela som sa na matku, tá bola však zabratá do podrobného skúmania koberca.

„Chápem,“ vydýchla som, keď som konečne prijala, že teraz je pánom domu Lyndon a konečné rozhodnutie urobí on.

„Dobre.“ Stále mi držal ruku a na tvári som cítila jeho kyslý dych. „Veľmi dobre.“

Keď sa nám stretli pohľady, znovu som sa pokúsila vytrhnúť sa mu. „Stretnem sa s tým nápadníkom.“

„Vezmeš si ho,“ ubezpečil ma a pomaly uvoľnil zovretie.

Uhladila som si sukňu a strčila knihu pod pazuchu.

„To by sme teda mali,“ vyhlásil a chladné oči upieral niekam za mňa. „Dnes pozvem Austina na večeru a všetko dohodneme.“

„Áno, Lyndon,“ pritakala som a pobrala som sa do svojej izby na poschodí.

Prehľadala som vrchnú zásuvku toaletného stolíka a našla som cigaretu, ktorú som ukradla z balíčka pani Barrettovej v kuchyni.

Otvorila som okno, zapálila som si a pomaly som si potiahla ako nejaká femme fatale z filmu. Potom som si sadla za stolík a cigaretu som položila do lastúry, ktorú som si minulé leto pri-niesla z pláže. Spomínala som na bezstarostné letné prázdniny s najlepšou kamarátkou Jane predtým, než sa sama vydala. Na- priek tomu, že ženy už mohli voliť, voľba vhodného manžela sa všeobecne stále zdala ako jediná dobrá možnosť.

Dávala som sa na svoj odraz v zrkadle a dotkla som sa zátyl-ka. Vlasy mi siahali len potiaľ. Matka takmer odpadla, keď zba- dala, čo som urobila so svojimi dlhými kučerami. „Už nie som dievčatko,“ vysvetľovala som jej. Ale skutočne som tomu verila? Potrebujem byť moderná žena. Musím riskovať. Ale keď nemám peniaze, čo iné mi ostáva, ako poslúchnuť rodinu? V tej chvíli som si opäť spomenula na otcove slová... *Knihy sú ako brány*. Po- zrela som sa na policičku s knihami a znovu som si potiahla z ci- garety.

Čo by urobila *Nellie Blyová*? spýtala som sa v duchu, čo som ro- bila často. Podľa mňa bola *Nellie* stelesnením odvahy – americká novinárka, ktorú knihy *Jula Verna* inšpirovali precestovať svet len za sedemdesiatdva dní, šesť hodín a jedenásť minút. Vždy tvrdila, že ak dobre nasmerujete a využijete energiu, dosiahnete čokoľvek. Ak by som bola chlapec, mohla by som rodine ozná- miť, že než sa ožením, plánujem precestovať Európu. Túžila som okúsiť cudzie kultúry. Mala som dvadsaťjeden a ešte som nič ne- dosiahla. Nič som nevidela.

Znovu som sa zahľadela na knihy, a kým som dofajčila, roz- hodla som sa.

„Koľko mi za ne dáte?“ sledovala som, ako pán *Turton* skúma moje *Búrlivé výšiny* a *Chrám Matky Božej v Paríži* s tvrdou väz- bou.

Vlastnil zatuchnutý obchodík, ktorý vlastne pozostával len z dlhej chodby bez okien. Fajčil fajku, a tak bol aj vzduch v obchode taký hustý, až sa mi rozslzili oči.

„Desať libier, a to som štedrý.“

„Och, nie, potrebujem oveľa viac.“

Všimol si otcov výtlačok *Davidu Copperfielda*, a než som ho stihla zastaviť, začal v ňom listovať.

„Tú nepredávam. Má pre mňa... sentimentálnu hodnotu.“

„Hmmm, tak toto je zaujímavé. Ide o takzvané ‚čitateľské vydanie‘, lebo Dickens ho používal na verejných čítaniach.“ Nos v tvare cibule a drobné očká mu prepožičiavali jazvečí či priam krtí výraz. Vyňuchal cennú knihu ako jazvec hlúzovku.

„Áno, viem,“ pripustila som a pokúsila som sa mu vytrhnúť knihu z chamtivých láb. Pokračoval v ospevovaní, akoby ju už predával na aukcii.

„Luxusná väzba z leštenej červenej teľacej kože. Očarujúce vydanie – ozdobná pozlátaná rytina chrbta, okraje strán tiež zlatené, pôvodné mramorové predsádky.“

„Tú knihu mi daroval otec. Nie je na predaj.“

Vykukol spoza rámu okuliarov a premeral si ma.

„Slečna...?“

„Slečna Carlisleová.“

„Slečna Carlisleová, je to jeden z najlepšie zachovaných exemplárov tohto vzácneho vydania, aký som kedy videl.“

„A ilustroval ju Hablot K. Browne. Tu má pseudonym. Phiz,“ dodala som s hrdosťou.

„Môžem vám za ňu ponúknuť pätnásť libier.“

Svet stíchol ako vždy, keď sa chystáte urobiť prelomové rozhodnutie. Jedna cesta viedla k slobode, aj keď bola plná neznámeho. Druhá k zlatej kľietke.

„Dvadsať libier, pán Turton, a dohodneme sa.“

Zúžil oči a jeho pery vyčarili nevraživý úsmev. Vedela som, že zaplatí, rovnako ako som vedela, že zasväťím celý život tomu, aby

som tú knihu získala späť. Keď sa mi otočil chrbtom, *Búrlivé výšiny* som si vložila do vrečka a odišla som.

Tak sa začala moja kariéra obchodníčky s knihami.